

Poselství papeže Františka k 7. Světovému dni chudých

„Nikdy neodvracej tvář od žádného chudého“ (Tob 4,7)

1. *Světový den chudých*, plodné znamení Otcova milosrdenství, přichází již posedmé, aby podpořil cestu našich společenství. Je to událost, kterou církev postupně zavádí do své pastorační činnosti, aby stále více objevovala stěžejní a centrální obsah evangelia. Každodenně se zavazujeme přijímat chudé, a přece ani to nestačí. Řeka chudoby protéká našimi městy a je stále větší a větší, až se začne rozlévat; zdá se, že nás tato řeka zaplavuje natolik, že výkřiky našich bratří a sester, kteří žádají o pomoc, podporu a solidaritu, jsou stále hlasitější. Proto se v neděli před slavností Ježíše Krále vesmíru shromažďujeme u jeho stolu, abychom od něj znovu přijali dar a odhodlání žít chudobu a sloužit chudým.

„Nikdy neodvracej tvář od žádného chudého“ (Tob 4,7). Toto slovo nám pomáhá pochopit podstatu našeho svědectví. Zamyšlení nad Knihou Tobiáš, málo známým starozákonním spisem, přesvědčivým a bohatým na moudrost, nám umožní lépe proniknout do toho, co nám chce autor posvátného textu sdělit. Před námi se odehrává scéna z rodinného života: otec Tobi se loučí se svým synem Tobiášem, který se chystá na dlouhou cestu. Starý Tobi se obává, že svého syna už nikdy neuvidí, a proto mu zanechává svou „duchovní závěť“. Byl vyhnanecem v Ninive a nyní je slepý, tedy dvojnásobně chudý, ale stále měl jednu jistotu, vyjádřenou jménem, jež nosí: „Hospodin je mým dobrem“. Tento muž, který vždy důvěřoval Hospodinu, chce jako dobrý otec zanechat svému synovi ani ne tak nějaké hmotné statky, ale spíše svědectví o cestě, kterou se má syn v životě ubírat, a proto mu říká: „Po všechny dny buď, dítě, věrný Pánu. Nechtěj hřešit ani překračovat jeho zákony. Po všechny dny svého života konej dobré skutky a nechod' po cestách nepravosti“ (4,5).

2. Jak si lze hned všimnout, připomenutí, které starý Tobi adresuje svému synovi, se neomezuje na pouhý akt myšlenky na Boha nebo na modlitbu, kterou by se syn měl k Bohu obracet. Naznačuje mu konkrétní úkony, které spočívají v dobrých skutcích a ve spravedlivém životě. Tato výzva se ještě více konkretizuje ve slovech: „Všem těm, kdo uplatňují spravedlnost, dávej almužnu ze svého majetku a při dávání almužny ať tvé oko nelituje“ (4,7).

Slova tohoto moudrého starce jsou nemálo udivující. Nezapomínejme totiž, že Tobi přišel o zrak právě poté, co vykonal akt milosrdenství. Jak sám vypráví, jeho život byl od mládí zasvěcen skutkům dobročinnosti: „Svým bratřím a krajanům, kteří byli se mnou odvečeni do Ninive v asyrské zemi, jsem dával hojné almužny. [...] Svůj chléb jsem dával hladovějícím a svůj oděv těm, kteří byli nazí; a když jsem viděl mrtvoly svých krajanů pohozené za hradbami Ninive, pohřbíval jsem je“ (1.3.17).

Kvůli jeho svědectví o dobročinnosti ho král připravil o veškerý majetek a učinil ho zcela chudým. Hospodin ho však stále potřeboval; poté co se vrátil na své místo správce, se nebál pokračovat ve svém způsobu života. Poslechněme si jeho vyprávění, které promlouvá k nám i dnes: „Na náš svátek Letnic byla dobrá večeře. Usadil jsem se k jídlu, přistavili mi stůl a přinesli mi několik chodů. Tu jsem řekl svému synu Tobiášovi: ‚Běž, dítě, a vyhledej mezi našimi bratry odvečenými do Ninive nějakého chudáka věrného srdce a přiveď ho, aby

společně se mnou pojedl. Počkám, dítě, až se vrátíš.“ (2,1-2). Jak znamenité by bylo, kdyby v Den chudých byla tato Tobiášova starost i naší starostí! Pozvání na nedělní oběd po sdílení eucharistického stolu. Slavení eucharistie by se skutečně stalo výrazem společenství. Ostatně pokud si kolem oltáře Páně uvědomujeme, že jsme všichni bratři a sestry, oč viditelnějším by se toto bratrství stalo sdílením svátečního pokrmu s těmi, kterým se potřebných věcí nedostává!

Tobiáš udělal, co mu otec řekl, ale vrátil se se zprávou, že uprostřed náměstí byl zabit a pohozen nějaký chudák. Starý Tobi bez váhání vstal od stolu a šel muže pohřbít. Když se unavený vracel domů, usnul na dvoře; na oči mu spadl ptačí trus a on oslepl (srov. 2,1-10). Ironie osudu: uděláš skutek lásky a potká tě neštěstí! Můžeme si to tak myslet; víra nás však učí jít ještě více do hloubky. Tobiho slepota se stane jeho silou, aby ještě lépe rozpoznal mnohé tváře chudoby, kterými byl obklopen. A Hospodin v pravý čas vrátí starému otci zrak a radost z toho, že opět uvidí svého syna Tobiáše. Když ten den přišel, „Tobiáš mu padl kolem krku a zaplakal. Vykřikl: ‚Vidím tě, synu, světlo mých očí!‘ A řekl: ‚Bud' veleben Bůh! Velebeno jeho slavné Jméno! Velebeni všichni jeho svatí andělé! Velebeno jeho slavné Jméno po všechny věky! Protože mě stíhal a pak se nade mnou smiloval a já vidím svého syna Tobiáše!‘“ (11,13-15).

3. Můžeme si položit otázku: Odkud Tobi čerpá odvalu a vnitřní sílu, která mu umožňuje sloužit Bohu uprostřed pohanského lidu a milovat bližního natolik, že riskuje svůj vlastní život? Stojíme před mimořádným příkladem: Tobi je věrný manžel a starostlivý otec; byl vyhnán daleko od své vlasti a nespravedlivě trpí; je pronásledován králem i svými sousedy... Přestože je tak dobromyslný, je vystaven zkoušce. Jak nás často učí Písmo svaté, Bůh nešetří ve zkouškách ty, kdo konají dobré skutky. Jak to? Nedělá to proto, aby nás ponižil, ale aby upevnil naši víru v něj.

Tobi ve chvíli zkoušky objeví svou vlastní chudobu, díky níž je schopen rozpoznat chudé. Je věrný Božímu zákonu a dodržuje přikázání, ale to mu nestačí. Činorodý zájem o chudé je pro něj možný, protože zakusil chudobu na vlastní kůži. Proto slova, která adresuje svému synu Tobiášovi, jsou jeho skutečným odkazem: „Nikdy neodvracej tvář od žádného chudého“ (4,7). Když stojíme před chudým člověkem, nesmíme odvrátit zrak, protože bychom tak sami sobě zabránili setkat se s tváří Pána Ježíše. A dobře si všimněme onoho výrazu „od žádného chudého“. Každý člověk je naším bližním. Nezáleží na barvě pleti, sociálních poměrech, původu... Pokud jsem chudý, dokážu rozpoznat, kdo je skutečně bratr, který mě potřebuje. Jsme povoláni vyjít vstříc každému chudému člověku i každému druhu chudoby a setřást ze sebe lhostejnost a pocit jistoty, kterými zaštiťujeme svůj iluzorní blahobyť.

4. Žijeme v historické době, která není nakloněna těm nejchudším. Volání po blahobytu je stále hlasitější, zatímco hlasy lidí žijících v chudobě jsou umlčovány. Máme tendenci přehlížet vše, co nezapadá do životních modelů určených zejména mladším generacím, které jsou tváří v tvář probíhajícím kulturním změnám nejzranitelnější. To, co je nepříjemné a způsobuje utrpení, se dává do závorky, zatímco se vyzdvihují fyzické kvality, jako by byly hlavním cílem, kterého je třeba dosáhnout. Virtuální realita přebírá vládu nad skutečným životem a stále snadněji dochází k záměně obou světů. Z chudých se stávají obrazy, které mohou člověka na pár okamžiků dojmout, ale když je potkáme živé na ulici, převládne rozmrzelost a opomíjení.

Chvat, každodenní průvodce člověka jeho životem, mu brání zastavit se, pomoci a postarat se o druhé. Podobenství o milosrdném Samaritánovi¹ není příběhem z minulosti, ale klade otázky týkající se přítomnosti každého z nás. Delegovat pomoc na druhé je snadné, nabídnout druhým peníze na dobročinnost je velkorysé gesto, ale angažovat se osobně je povoláním každého křesťana.

5. Děkuje Pánu, že existuje tolik mužů a žen, kteří žijí oddaně pro chudé a vyloučené a dělí se s nimi; jsou to lidé všech věkových skupin a sociálních kategorií, kteří se věnují pohostinnosti a angažují se po boku těch, kdo se ocitli na okraji společnosti a trpí. Nejsou to nějací nadlidé, ale „sousedé od vedle“, které denně potkáváme a kteří se v tichosti stávají chudými spolu s chudými. Nejen že něco dávají, ale i naslouchají, vedou dialog, snaží se porozumět situaci a jejím příčinám, dát vhodnou radu a správně nasměrovat. Dbají na materiální potřeby a také na potřeby duchovní, na integrální povznesení člověka. V této velkorysé a nezištné službě se zpřítomňuje a zviditelňuje Boží království; je to skutečně jako semeno, které padá do dobré půdy života těchto lidí a přináší své plody². Vděčnost vůči tolik dobrovolníkům vybízí k tomu, aby našla svůj výraz v modlitbě za plodnost jejich svědectví.

6. U příležitosti 60. výročí vydání encykliky *Pacem in terris* je naléhavě nutné připomenout slova svatého papeže Jana XXIII., který napsal: „Každý člověk má právo na život, na tělesnou nedotknutelnost, na nutné a dostatečné prostředky k důstojnému způsobu života: mezi ně patří především obživa, ošacení, bydlení, odpočinek, lékařská péče a nezbytné sociální služby; má proto právo na zabezpečení pro případ nemoci, pracovního úrazu a nemoci z povolání, vdovství, stáří, nezaměstnanosti a konečně pro případ, že byl bez svého zavinění připraven o věci potřebné k životu“ (č. 11).

Kolik práce nás ještě čeká, aby se tato slova stala skutečností, a to i prostřednictvím seriózního a efektivního politického a legislativního úsilí! Kéž se i navzdory nedostatkům a někdy i selhání politiky, která nedokáže vidět a sloužit společnému dobru, rozvíjí solidarita a subsidiarita tolika občanů, kteří věří v hodnotu dobrovolnického odhodlání nasadit se pro chudé. Jistě je třeba podněcovat veřejné instituce a vyvíjet na ně tlak, aby dobře plnily své povinnosti; nemá však smysl zůstat pasivní a čekat, že vše se zařídí „shora“; je nutné zapojit i ty, kdo žijí v situaci chudoby, a doprovázet je na cestě ke změnám a k odpovědnosti.

7. K výše popsaným formám chudoby se, bohužel, jak vidíme, opět přidávají nové. Mám na mysli zejména obyvatelstvo žijící ve válečných oblastech, zejména děti zbavené klidné přítomnosti a důstojné budoucnosti. Na tuto situaci si nikdo nikdy nezvykne; zachovejme při životě všechny pokusy o to, aby se mír prosadil jako dar zmrtevýchvstalého Pána a jako plod úsilí o spravedlnost a dialog.

Nemohu opomenout spekulace, které v různých odvětvích vedou k dramatickému nárůstu nákladů, což mnohé rodiny ještě více ožebračuje. Mzdy jsou rychle spotřebovány, takže lidé se dostávají do nouze, která útočí na důstojnost každého člověka. Pokud si rodina musí vybrat mezi potravinami pro výživu a léky pro léčbu, pak musí být slyšet hlas těch, kteří se ve jménu důstojnosti lidské osoby dovolávají práva na oba tyto statky.

¹ Srov. Lk 10,25-37.

² Srov. Lk 8,4-15.

Jak bychom si taktéž mohli nevšimnout etického chaosu, kterým je poznamenán svět práce? Nelidské zacházení s tolika pracovníky a pracovníci, nedostatečná odměna za vykonanou práci, bič nejistoty, příliš mnoho obětí úrazů, často způsobených mentalitou, která upřednostňuje okamžitý zisk na úkor bezpečnosti... Na mysl přicházejí slova svatého Jana Pavla II: „Prvním základem hodnoty práce je člověk sám. [...] Člověk je určen a povolán k práci, přece má především ,práce sloužit člověku, a ne člověk práci.“³

8. Tento výčet, který je sám o sobě dramatický, poskytuje pouze částečný přehled o situacích chudoby, jež jsou součástí našeho každodenního života. Nemohu přehlížet zejména tu formu bídy, která se jeví den ode dne zřetelnější a postihuje svět mládeže. Kolik je zde frustrovaných životů, a dokonce sebevražd mladých lidí, oklamaných kulturou, jež je vede k pocitu „bezvýchodnosti“ a „selhání“. Pomáhejme jim reagovat na tyto zhoubné podněty, aby každý z nich nacházel cestu, po níž by se vydal, a tak získal silnou a plnohodnotnou identitu.

Když mluvíme o chudých, snadno upadneme do řečnického stylu. Zrádné je také pokušení zastavit se u statistik a čísel. Avšak chudí jsou lidé, mají své tváře, příběhy, srdce a duše. Jsou to bratři a sestry se svými přednostmi a chybami, stejně jako všichni ostatní, a je důležité s každým z nich navázat osobní vztah.

Kniha Tobiášova nás učí, jak konkrétně máme jednat s chudými a pro chudé. Je to otázka spravedlnosti, která nás všechny zavazuje k tomu, abychom se navzájem hledali a setkávali, abychom podporovali harmonii, jež je nezbytná k tomu, aby společenství bylo tím, čím má být. Zájem o chudé tedy nekončí jen spěšným poskytnutím almužny, ale vyžaduje obnovení pravých mezilidských vztahů, které byly chudobou narušeny. „Neodvracet tvář od žádného chudého“ tak vede k dosahování účinků milosrdenství a dobročinné lásky, která dává smysl a hodnotu celému křesťanskému životu.

9. Kéž je naše pozornost vůči chudým vždy poznamenána evangelijním realismem. Vzájemné sdílení musí odpovídat konkrétním potřebám druhého, a ne snaze zbavit se toho, co je pro mě nadbytečné. I zde je zapotřebí rozlišování pod vedením Ducha Svatého, abychom rozpoznali skutečné potřeby našich bratří a sester a nehledali své vlastní ambice. To, co oni určitě naléhavě potřebují, je naše lidskost, naše srdce otevřené lásce. Nezapomínejme: „Jsme povoláni objevit v nich Krista, propůjčovat jim svůj hlas v jejich záležitostech, ale také být jejich přáteli, naslouchat jim, chápat je a přijímat tajemnou moudrost, kterou nám Bůh chce sdělit jejich prostřednictvím.“⁴ Víra nás učí, že každý chudý člověk je Božím dítětem a že v něm je přítomen Kristus: „Cokoli jste udělali pro jednoho z těchto mých nejmenších bratří, pro mne jste udělali“ (Mt 25,40).

10. Letos si připomínáme 150. výročí narození svaté Terezie od Dítěte Ježíše. Na jednom místě svých „Dějin duše“ píše: „Nyní jsem pochopila, že dokonalá láska spočívá v tom, že snášíme chyby druhých, že se vůbec nedivíme jejich slabostem, že se sami posilujeme na těch sebemenších ctnostných skutcích, které u nich vidíme; ale především jsem pochopila, že láska nesmí zůstat uzavřená na dně srdce: ‚Nikdo‘, řekl Ježíš, ‚nezapálí pochodeň, aby ji dal

³ Srov. enc. Laborem exercens, 6.

⁴ Srov. Evangelii gaudium, 198.

pod koš, ale postaví ji na svícen, aby osvítila všechny, kdo jsou v domě.' Zdá se mi, že tato pochodeň představuje lásku, jež musí osvěcovat a rozradostňovat nejen ty, kteří jsou mi nejdražší, ale všechny, kteří jsou v domě, aniž by někoho vylučovala."⁵

V tomto domě, kterým je svět, má každý právo být osvěcován dobročinnou láskou a nikdo nesmí být o ni připravován. Kéž vytrvalost lásky svaté Terezie inspiruje v tento Světový den naše srdce, kéž nám pomáhá „neodvracet tvář od žádného chudého“ a stále hledět na lidskou a božskou tvář Pána Ježíše Krista.

Řím, u sv. Jana v Lateránu 13. června 2023, památka svatého Antonína Paduánského, patrona chudých

FRANTIŠEK

⁵ Ms C, 12r°: Opere complete, Roma 1997, 247.